

MODS A DALŠÍ METADATOVÁ SCHÉMATA V OBLASTI DIGITALIZACE DOKUMENTŮ

Pavla Švástová, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno

Úvod

Se současnou digitalizací dokumentů a jejich seskupováním do širších objektů souvisí mnoho otázek, na které je potřeba odpovědět dříve, než dojde k samotné realizaci projektu. Kromě zajištění technické stránky, identifikátorů atd. je jedním z aspektů výběr vhodného schématu popisných metadat. Ve svém příspěvku stručně popíšu jedno ze zástupců popisných metadat, dnes ve světě již celkem běžně využívané schéma MODS.

MODS

Metadata Object Description Schema (MODS) je metadatové schéma, které obsahuje soubor bibliografických prvků navržených přímo pro potřeby knihoven, ale použitelných i v dalších případech. Tímto souborem prvků lze popsat prakticky jakékoliv médium od monografií přes CD-ROM či mapy, hudební partitury, obrazy, video i 3D objekty až k webovým stránkám. MODS je založen na jazyce XML, a díky tomu lze pomocí šablon lehce převádět data z MARC či Dublin Core.

Myšlenka, která umožnila vznik schématu MODS, vzešla od provozovatelů digitálních knihoven, kteří požadovali projekt, který by zahrnul možnost bohatého popisu jakéhokoliv dokumentu v XML, spravování složitých digitálních objektů a sjednocení metadat z knihovnických databází založených na MARC s těmi, které využívají jiná schémata. Původně byl zamýšlen jako podmnožina MARC s jinými názvy prvků, ale nakonec vznikl jako samostatné schéma. První verze schématu MODS (verze 1.2) byla představena v polovině června roku 2002. Postupně byly přidávány nové atributy a prvky a byla zlepšována schopnost převoditelnosti dat z a do jiných formátů, aby se snížila ztrátovost a zpětně převedená data se co nejvíce blížila originálu. Systém byl zdokonalován až k současné verzi 3.3 z června 2008.

Katalogizační pravidla

Samotný obsah prvků může být instruován jakýmkoliv katalogizačními pravidly, ale doporučuje se aplikovat AACR2 (Anglo-American Cataloging Rules). Interpunkce ISBD je vygenerována automaticky na základě šablony

XSLT, která vkládá požadovanou interpunkci podle jednotlivých tagů. V případě záznamů převedených z MARC 21, do kterého se musí interpunkce vkládat ručně, se může stát, že ta původní není úplně odstraněna a v převedeném záznamu se objeví dvakrát.

Struktura

MODS ve verzi 3.3 obsahuje 20 základních prvků, kterými můžeme dokument popsat. Ty se dále dělí na podprvky (díličí prvky) a k jednotlivým prvkům i podprvkům lze přiřadit atributy. Všechny prvky i jejich atributy jsou nepovinné. Prvky a podprvky jsou opakovatelné. Zatímco podprvky se musí vyskytovat v přesně daném pořadí, atributy nemají pevné pořadí a jsou neopakovatelné. Celý obsah je uzavřen v kořenovém prvku <mods>, který určuje použitou verzi schématu, popřípadě <modsCollection>, který značí, že se nejedná pouze o jediný záznam, ale o celou kolekci záznamů (každý zvláštní záznam je uzavřen v elementu <mods>).

Následuje seznam hlavních prvků MODS, podrobný popis, seznam všech jejich podprvků a atributů naleznete na stránkách:

<http://www.loc.gov/standards/mods/v3/mods-userguide-elements.html>

http://www.diglib.org/aquifer/dlffmodsimplesimplementationguidelines_finalnov2006.pdf

1. titleInfo – názvové informace
2. name – údaje o autorovi (osoba, korporace, konference)
3. typeOfResource – druh zdroje (text, mapa, notový záznam, zvuk, obraz, ...)
4. genre – žánr díla
5. originInfo – nakladatelské údaje
6. language – jazyk díla
7. physicalDescription – fyzický popis dokumentu (materiál, rozsah díla, formát – pdf, jpeg, Huml apod.)
8. abstract – abstrakt
9. tableOfContents – obsah díla (seznam kapitol, skladeb na CD apod.)
10. targetAudience – cílová skupina uživatelů (děti, dospívající apod.)
11. note – všeobecná poznámka
12. subject – předmět, téma díla
13. classification – signatura (MDT, DDT, ...)
14. relatedItem – dílo, které se vztahuje k popisovanému dílu (odkaz na originál, jiné vydání, lze využít všech prvků MODS jako podmnožinu pod relatedItem)
15. identifier – identifikátor

16. location – lokace díla (zeměpisně – kde dílo vzniklo nebo kde se nachází, elektronicky – URL apod.)
17. accessCondition – informace o omezení přístupu k dílu
18. part – část díla
19. extension – informace, které nebylo možno zahrnout pod jiný prvek, např. údaje z národních polí
20. recordInfo – informace o záznamu MODS

Příklad popisu webové stránky:

```

<mods version="3.0">
  <titleInfo>
    <title>FranUlmer.com -- Home Page</title>
  </titleInfo>
  <titleInfo type="alternative">
    <title>Fran Ulmer, Democratic candidate for Governor, Alaska,
2002</title>
  </titleInfo>
  <name type="personal">
    <namePart>Ulmer, Fran</namePart>
  </name>
  <genre>Web site</genre>
  <originInfo>
    <dateCaptured point="start" encoding="iso8601">20020702
    </dateCaptured>
  </originInfo>
  <language>
    <languageTerm authority="iso639-2b">eng</languageTerm>
  </language>
  <physicalDescription>
    <internetMediaType>text/html</internetMediaType>
    <internetMediaType>image/jpg</internetMediaType>
  </physicalDescription>
  <subject>
    <topic>Elections</topic>
    <geographic>Alaska</geographic>
  </subject>
  <relatedItem type="host">
    <titleInfo>
      <title>Election 2002 Web Archive</title>
    </titleInfo>
    <location>
      <url>http://www.loc.gov/minerva/collect/elec2002</url>
    </location>
  </relatedItem>

```

```
<location>
  <url displayLabel="Active site (if available)">
http://www.franulmer.com/</url>
</location>
</mods>
```

Porovnání metadatových schémat MARC 21, Dublin Core a MODS

Pokud chceme porovnávat tři u nás nejdiskutovanější schémata – MARC21, Dublin Core a MODS, musíme brát ohled na to, že každý formát byl vytvořen k jinému účelu. Soubor prvků MARC je velice rozsáhlý, výhodou je dokonalý popis objektu, nevýhodou náročnost popisu, potřeba zkušeného katalogizátora a též se již ne zcela hodí k popisu elektronických zdrojů. Oproti tomu Dublin Core (DC) byl vytvořen jako požadavek minimálního popisu zdroje, pro běžného uživatele, který si potřebuje popsat webové stránky, nebo v projektech chudých na popisná metadata bohatě postačí, avšak myslím, že k podrobnějšímu popisu zdroje se nehodí. MODS lze využít jak pro rozsáhlý, tak pro stručný popis zdroje. Stejně jako DC využívá tzv. language-based tags – tagy založené na přirozeném jazyce, ze kterých lze ve většině příkladů na první pohled pochopit, o jaké informace se jedná.

Konverze záznamů mezi MARC 21, DC a MODS

Záznamy z MODS lze jednoduše pomocí konverzních šablon XSLT převést jak na MARCXML (MARC 21 v XML), tak na DC záznamy (i opačným směrem). Knihovny tedy nemusí mít strach, že by záznamy vytvořené v MODS byly „nekompatibilní“ se záznamy jiných knihoven. Šablony založené na technologii XML fungují zjednodušeně takto: šablona vezme z původního XML souboru prvek, obsah zachová, ale formu a umístění změní dle zadání. Vygenerovaný soubor může být jak ve formátu XML, tak např. HTML nebo PDF, možností je spousta.

Příklad:

Původní záznam v MARCXML:

```
<datafield tag="245" ind1="1" ind2="0">
  <subfield code="a">Dějiny, rasa a kultura :</subfield>
  <subfield code="b">sborník příspěvků z interdisciplinárního symposia
o problematice ras, Plzeň, 12.5.2005 </subfield>
  <subfield code="c">editoři Ivo T. Budil, Vladimír Blažek, Vladimír
Sládek</subfield>
</datafield>
```

Část šablony:

```
... <xsl:for-each select="marc:datafield[@tag='245']">
<titleInfo> ...
```

Záznam převedený do MODS:

```
<titleInfo>
  <title>Dějiny, rasa a kultura</title>
  <subTitle> sborník příspěvků z interdisciplinárního symposia
o problematice ras, Plzeň, 12.5.2005
  </subTitle>
</titleInfo>
```

Využití

Metadatové schéma MODS je v současnosti používáno v mnoha projektech. Ve všech případech se jedná o aplikaci v digitálním světě, např. webový archiv Minerva nebo hudební archiv MusicAustralia (seznam projektů lze získat na stránkách <http://www.loc.gov/standards/mods/registry.php>). Nejčastěji bývá použití MODS spojeno s nasazením kontejnerového formátu METS.

METS (Metadata Encoding Transmission Schema)

METS je standard pro ukládání strukturálních, popisných a administrativních metadat v digitální knihovně. Obsahuje tyto části:

- dmdSec – popisná metadata, buď jako součást záznamu METS nebo odkaz na samostatný soubor metadat (využití již vytvořených záznamů), doporučeno je použít MARCXML, DC nebo právě MODS
- admSec – administrativní metadata (technické údaje – formát, velikost souboru, údaje o skenu, legislativní metadata – autorská práva, informace o původci objektů apod.)
- fileSec – soubory, skupiny souborů a jejich fyzické umístění (odkaz na digitální úložiště)
- structMap – strukturální mapa, nejdůležitější část, která propojuje jednotlivé části (soubory mezi sebou, popisná a administrativní metadata, která se vážou k jednotlivým souborům) díky identifikátorům
- behaviourSec – chování podle obsahu

METS je implementován již v řadě světových projektů (Fedora, DSpace). Zdá se být robustním formátem, ale díky tomu, že lze využít jen některé jeho části (např. propojit pouze jednotlivé soubory mezi sebou s návazností na popisná metadata), lze ho bez obav nasadit i v menších projektech.

Závěr

Při vybírání metadatových schémat je i u menších projektů potřeba myslet do budoucna a připustit, že by se digitalizovaná sbírka milostných dopisů Františka Nováka z Horní Dolní mohla později stát součástí většího projektu, který bude využívat osvědčené standardy, kterými METS v kombinaci s MODS dnes jistě jsou. Jejich výhoda spočívá v tom, že jsou uzpůsobeny elektronickým zdrojům, založeny na moderních technologiích, standardizovány a navíc je obsah lehce převoditelný do jiných formátů.

Použitá literatura

GUENTHER, Rebecca S. Using the Metadata Object Description Schema (MODS) for resource description: guidelines and applications. Library Hi Tech. Vol. 22, No 1, January 2004, p. 89–98. MCB University Press. ISSN 0737-8831. Dostupný z WWW: <<http://www.ingentaconnect.com/content/mcb/238/2004/00000022/00000001/art00010>>

MODS: Metadata Object Description Schema [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.loc.gov/standards/mods/>>.

MODS User Guidelines : Introduction and Implementation [online]. Dostupný z WWW: <<http://www.loc.gov/standards/mods/v3/mods-userguide-intro.html>>.

ŠVÁSTOVÁ, Pavla. Konverze bibliografických formátů MARCXML, MODS a MADS. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2008. 157 s. Vedoucí diplomové práce Ing. Zdeněk Kadlec, Dr.

ŠVÁSTOVÁ, Pavla. Metadata object description schema. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, kabinet knihovnictví, 2006. 63 s. Vedoucí diplomové práce Ing. Zdeněk Kadlec, Dr.

VOJNAR, Martin. Stručný úvod do METS [online]. 2007. Dostupné z: <www.sdruk.cz/it/vojnar_mets.ppt>